רחוב דוסתאי 15 גוש 30005, חלקה 192 (חלקה 33)

התערוכה "קטמון הישנה: ארכיון ער" מתארחת בבניין חדש שהוקם על שטחו של בית פלסטיני מקורי שסיפורו שזור בסיפורה של השכונה. ראשיתה של השכונה בשנות העשרים; היא נפרשת ממזרח למנזר סן סימון, ומכאן כנראה השם קטמון: ביוונית "למרגלות המנזר" – קאטה טוי מונאסטריוי (kata tōi monastēriōi). לאחר מלחמת העולם הראשונה החלה הכנסייה היוונית אורתודוכסית במכירה של נכסים שהיו ברשותה, כולל אדמות בסביבת מנזר סן סימון, שנמכרו תחילה בחלקים גדולים לבני העדה עצמה ובהמשך לבני עדות אחרות.

הדרך שהיום נקראת רחוב דוסתאי הוא רחוב המתפצל מדרך מאלחה ההיסטורית שקשרה את הכפר הגדול והחשוב מאלחה אל הכפרים וואלג'ה ובתיר ואל העיר ירושלים. אף שהייתה זו דרך "בין-עירונית" במונחי אותם ימים, קטע זה נסלל רק בשלב מאוחר יותר בהתפתחות השכונה. ממזרח במדרון היה אז מפעל קרח ידוע של משפחת שְׂטַקְלִיף, במקום בו שוכן כיום בית כנסת, סמוך לבית החולים משגב לדך. המשכה של הדרך עובר בקונסוליה העיראקית לשעבר (חזקיהו המלך 30) ומגיע עד "כיכר הפילוסופים", כפי שכונתה בתקופת המנדט (כיום, כיכר ד"ר מכבי זלצברגר – בית אלישבע). כיכר הפילוסופים קישרה את הבאים מדרום לכיכר עאבדין (כיום כיכר רחה פריאר) ממערב, שהייתה הלב הפועם של השכונה.

אף שהשטח כיום נכלל בקטמון, הרי שהיסטורית ומנהלית הוא עוד היה מנוהל בספרי האחוזה של הכפר מאלחה. הרישום המנדטורי הראשון, ככל הנראה מה-14 בנובמבר 1921, מתעד את מכירת האזור – 21 דונם ו-200 מ"ר – מידיו של אדם בשם (או ממוצא) גליפולי לידי יהודי בשם ישראל בן יעקב חכמשווילי. כעבור שנתיים

חכמשווילי מוכר את הקרקע ל"חאג'י", שמעביר את הבעלות ב-16 בינואר 1924 לידי הכנסייה הלטינית. ב-23 ביולי 1930, הכנסיה הלטינית מכרה שטח של כ-19 ורבע דונם, עליו נבנה הבית, ככל הנראה על ידי משפחתה של סוהילה מחמוד סאלח, שרכשה אותו ב-1942 תמורת 1650 לירות. ב-1958 מוכר האפוטרופוס לנכסי נפקדים ל"רשות הפיתוח' את הנכס, שטח של 451 מ"ר בלבד של אדמת מירי (על פי חוק המקרקעין העות'מאני, אדמה שאינה בבעלות פרטית מלאה ואיננה ניתנת להורשה). ב-16 בדצמבר 1968 מוכרת רשות הפיתוח את הנכס לשמואל ודינה חסון.

יחד עם זאת, לפי עדותם של בני משפחת חסון, המעבר לבית התרחש בסביבות שנת 1955 לאחר שאבי המשפחה רכש את הבית ממשפחה חרדית. הבית היה שטוח גג, עם שני חדרים גדולים, חדר צדדי קטן, חדר מקלחת, שירותים ומטבח. בין כל החדרים קישר מסדרון לאורך הבית. ברצפת המטבח הייתה ירידה למרתף שככל הנראה נבנה כ"ח'אזן אל-מיי" (חדר לאגירת מי גשמים ומי נגר), ובגלגול מאוחר שימש כבית מלאכה לייצור ואריזה של משחת נעליים. לאחר 1967 הגיעה אישה פלסטינית כבת 50 עם בנה הבוגר מבית לחם לראות את הבית, והוזמנה פנימה על ידי משפחת חסון. שמה אינו זכור למשפחה אך ניתן לשער שהיתה זו סוהילה מחמוד סאלח או קרובת משפחתה. הזוג חסון הוריש את הבעלות על הנכס לארבעת ילדיהם ב-1999 וב-2001, בעקבות

יוזמה קבלנית ותכנית חדשה לחלקה, הבית נמכר לקבוצת רכישה. במהלך הפיתוח נהרס הבית המקורי שעמד במקום כ-70 שנה. עצי הדקל הכבירים ששרדו בכניסה לבית ניטעו כנראה בידי אנשי המקום לפני 1948.

תחקיר: אילן שטייר

شارع دوستاي 15، قطعة 30005، قسيمة 192 (قسيمة 33)

معرض "القطمون القديمة: أرشيف متيقّظ" سيُقام في مبنى جديد أقيم على أنقاض منزل فلسطيني يشكّل جزءًا لا يتجزأ من قصة الحي التي تعود إلى مطلع عشرينيات القرن الماضي. يمتد الحي من دير سان سيمون شرقًا، ويبدو أنّ الاسم قطمون مشتقٌ منه، فمعناه باللغة اليونانية "عند سفح الدير"-كاتو موناستيري. بعد الحرب العالمية الأولى، بدأت الكنيسة اليونانية الأرثوذكسية ببيع العقارات التي كانت بحوزتها، ومن ضمن ذلك، الأراضي المجاورة لدر سان سيمون (St.Simeon Monastery)، والتي بيعت أساسًا لأبناء الطائفة الأرثوذكسية، ومن ثم لأبناء طوائف مختلفة.

الطريق المُسمّاة حاليًا بشارع دوستاي تتفرّع من طريق المالحة التاريخية التي كانت تربط البلدات الكبيرة والمهمة، المالحة، الولجة وبتير بمدينة القدس. ومع أنّ هذه الطريق كانت رابطة بين المدن، بمفاهيم تلك الفترة، إلا أنّها ازدهرت في مرحلة لاحقة في مسار تطوّر وازدهار الحي. عند جنوبي المُنحدر، كان هناك مصنع ثلج شهير (لعائلة شتاكليف- Shtaklif)، حيث يقع حاليًا الكنيس المجاور لمبنى مستشفى "ميسغاڤ لداخ". تمرّ هذه الطريق أيضًا بالقنصلية العراقية (حزقياهو هميليخ 30)، وتصل إلى "ميدان الفلاسفة" (حاليًا، ميدان د. مكابي هرتسبرغر- بيت إلشيفاع)، حسب تسميته خلال

فترة الانتداب. كان ميدان الفلاسفة نقطة وصل بين القادمين من جنوبي ميدان عابدين (ريحا فريير) من الناحية الغربية ، والذي كان يعتبر القلب النابض للحي.

مع أنّ هذه المنطقة تُدرج حاليًا ضمن حي القطمون ، إلا إنّها كانت مدارة ، تاريخيًا وإداريًا ، في سجّل أراضي قرية المالحة. التسجيل الانتدابي الأول ، والذي يعود على الأرجح إلى يوم 14 تشرين الثاني 1921 ، يشير إلى بيع مساحة 21 دونم و200 متر مربّع من قِبل شخص يُدعى جاليبولي (أو ربّما من منطقة جاليبولي)، لشخص يهودي باسم يسرائيل بن يعقوف حكمشقيلي. بعد مرور عامين ، قام الأخير ببيع الأرض لشخص آخر يُدعى "حاجي" (Hadji)، والذي نقل الملكية يوم 16 كانون الثاني إلى كنيسة اللاتين. في 23 تموز 1930 ، قامت كنيسة اللاتين ببيع قطعة أرض بمساحة 19 دونم ورُبع ، التي يرجّح أنّ المنزل أقيم عليها لاحقًا على يد عائلة سهيلة محمود صالح ، التي اشترت الأرض عام 1942 مقابل 1650 ليرة فلسطينية. عام 1985 ، باع القيّم على أراضي الغائبين لـ "سلطة التطوير" مساحة 451 متر مربّع من الأرض المشاع (حسب قانون الأراضي العثماني ، أرض ليست بملكية خاصة مُطلقة ، وغير قابلة للتوريث). في 16 كانون الأول 1968 ، باعت سلطة التطوير العقار لشموئيل ودينا حسون.

مع ذلك ، وبحسب شهادة أبناء عائلة حسون ، الانتقال إلى المنزل تم قرابة عام 1955 ، بعد أنّ قام أب العائلة بشراء المنزل من عائلة يهودية متدينة. كان سقف المنزل مسطّحا ، وكان مؤلّفًا من غرفتين كبيرتين ، غرفة جانبية صغير ، غرفة استحمام ، مراحيض ومطبخ. اتّصلت الغرف ببعضها البعض بواسطة ممر طويل. على أرضية المطبخ ، كان هناك مدخلا لقبو استخدم كخزّان ماء (لتخزين مياه الأمطار أو لجريان المياه السطحية)، وفي فترة لاحقة ، استخدم كمعملٍ لإنتاج وتعبئة معجون تلميع الأحذية. بعد عام 1967 ، حضرت إلى المكان سيدة فلسطينية خمسينية من بيت لحم بصحبة ابنها ، وقد دعتها عائلة حسون لدخول المنزل. يجهل أبناء العائلة هوية تلك السيدة ، ولكن يقدّر أنّها سهيلة محمود صالح ، أو واحدة من عائلتها. أورث الزوجان حسون العقار لأبنائهما الأربعة (ابن وثلاث بنات) عام 1999. وفي عام 2000 ، بيع المنزل لمجموعة مشترين ، وذلك عقب مبادرة تعاقدية وخطة جديدة بخصوص هذه القسيمة. خلال مسار التطوير ، هُدم المنزل الأصلي الذي كان قائمًا في المكان على مدار 70 عام. يرجّح أنّ أشجار النخيل الضخمة التي زيّنت مدخل المنزل زُرعت على يد السكان المحليين قبل عام 1948.

بحث: ايلان شتاير

15 Dustai St., Block 30005, Parcel 192 (Parcel 33)

The exhibition Old Qatamon: Live Archive is hosted in a new building erected on the property of an original Palestinian house whose story is interweaved with the story of the neighborhood. The construction of the neighborhood began in the 1920s; it stretches east of St. Simeon Monastery, which probably gave it its name: in Greek, *kata tōi monastēriōi* means “under the monastery”. After the First World War, the Greek Orthodox Church began selling off properties, including lands around the St. Simeon Monastery, first sold in large blocks to members of the religious community, and then to other communities.

The road now called Dustai St. splits off from the historical Malha road that used to connect the large and important village of Malha to the villages of Walajeh and Batir and to the city of Jerusalem. Although this was considered “interurban” road at the time, this section was only paved at a later stage in the neighborhood’s development. In the east, down the slope, was the well-known ice factory owned by the Shtaklif family, where now a synagogue is located, near the Misgav Ladach

Hospital. The road then passes through the former Iraqi Consulate (30 Hizkiyahu Hamelech St.) and reaches the Philosophers' Square, as it used to be called during the British Mandate period (1918-1948) (today, Dr. Maccabi Zalzberger Square – Beit Elisheva). The Philosophers' Square used to connect those journeying from the south to Abadeen Square (renamed Recha Freier Square) to the west, which used to be the neighborhood's beating heart.

Although the property is now included in Qatamon, historically and administratively it used to be included in the land registry of Malha village. The first entry in the British Mandate period, probably from November 14, 1921, documents the sale of the area – a total of 21 dunams and $200m^2$ (more than 5 acres) – by a person called (or hailing from) Gallipoli to a Jew called Israel Ben Yaacov Hahamshvili. Two years later, Hahamshvili sold the land to "Hadji", who then transferred the ownership to the Latin Church, in January 16, 1924. On July 23, 1930, the church sold a slightly smaller area (19¼ dunams), on which the house was built, probably by the family of Souheila Mahmoud Saleh, who bought it in 1942 for 1650 Palestine pounds.

In 1958, the Custodian of Absentee Property, entrusted in 1950 with the administration of expropriated Palestinian properties, sold the property to so-called Development Authority, including an area of only $451m^2$ (~0.1 acres) of "miri" land (according to Ottoman real-estate law, this is land that is not fully private and may not be bequeathed). On December 16, 1969, the authority sold the property to Shmuel and Dina Hasson.

Nevertheless, Hasson family members have told us that the family moved to the house around 1955, after the head of the family bought it from an ultraorthodox Jewish family. The house was flat-roofed, with too large rooms, a small side room, a shower room, toilet and kitchen. All the rooms were connected by a hallway across the house. In the kitchen floor there was an opening leading down to a basement, probably built as *khazen al-may* (a room used to store rainwater and surface runoff), and was later used as a workshop for manufacturing and packaging shoe polish. After 1967, a 50 year-old Palestinian woman came from Bethlehem to see the house with her elder son and was invited in by the Hasson family. The family does not recall her name, but we may assume this was either Souheila Mahmoud Saleh or another member of her family.

The Hassons bequeathed the property to their four children in 1999 and in 2001, following a contractor initiative and a new parceling plan the house was sold to a real-estate purchasing group. During the development, the original house, which had remained in place for some 70 years, was destroyed. The mighty palm trees, which survived the destruction, at the entrance to the house, had probably been planted by locals before 1948.

Research: Ilan Shtayer